

PEDAGOGIK AMALIYOT JARAYONIDA TALABALARNING ETNOPEDAGOGIK BILIM VA KO'NIKMALARINI KASBIY QADRIYATLARGA AYLANTIRISH SHARTLARI

Usmonova Sohobxon Ilhomjon qizi

Namangan davlat chet tillari instituti

Stajyor-o'qituvchisi

Tel: 998 93 037 59 92;

E-mail: usmonovasohiba97@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.22765648>

Annotatsiya: Maqolada pedagogik amaliyot jarayonida talabalarning etnopedagogik bilim va ko'nikmalarini barqaror kasbiy qadriyatlarga aylantirish shart-sharoitlari yoritilgan. Tadqiqotning maqsadi bilimning qadriyatga transformatsiya bosqichlarini aniqlash hamda ushbu jarayonni ta'minlovchi pedagogik-metodik shartlarni ilmiy asoslashdan iborat.

Kalit so'zlar: pedagogik amaliyot, etnopedagogik bilim, kasbiy qadriyat, transformatsiya, refleksiya, ko'nikma.

Abstract: The article highlights the conditions for transforming students' ethno-pedagogical knowledge and skills into stable professional values during pedagogical practice. The aim of the study is to identify the stages of transforming knowledge into value and to scientifically substantiate the pedagogical-methodological conditions ensuring this process.

Keywords: pedagogical practice, ethno-pedagogical knowledge, professional value, transformation, reflection, skill.

Аннотация: В статье освещаются условия преобразования этнопедagogических знаний и умений студентов в устойчивые профессиональные ценности в процессе педагогической практики. Цель исследования – определить этапы трансформации знания в ценность и

научно обосновать педагогико-методические условия, обеспечивающие данный процесс.

Ключевые слова: педагогическая практика, этнопедагогические знания, профессиональная ценность, трансформация, рефлексия, умение.

KIRISH.

Bo'lajak o'qituvchining kasbiy shakllanishida pedagogik amaliyot alohida o'rin tutadi, sababi aynan shu bosqichda nazariy bilim jonli pedagogik vaziyatlar bilan to'qnashadi. Biroq talabanning etnopedagogika kursida olgan bilimlari – xalq og'zaki ijodi, urf-odatlar, ustoz-shogird an'analari haqidagi ma'lumotlar – ko'pincha "bilim" darajasida qolib ketadi va shaxsning ichki kasbiy e'tiqodiga, ya'ni qadriyatga aylanmaydi. Pedagogik aksiologiyada bu hodisa bilim bilan qadriyat o'rtasidagi tafovut sifatida talqin etiladi: bilim – axborot, qadriyat esa xulq-atvorni belgilovchi ichki mezondir [1, 29-b.]. G.N. Volkov ta'kidlaganidek, xalq pedagogikasi vositalari faqat amaliy tajriba orqali, ya'ni real tarbiyaviy vaziyatda qo'llanilgandagina o'zining tarbiyaviy kuchini namoyon qiladi [2, 41-b.]. Shu nuqtayi nazardan, pedagogik amaliyot – bu bilimni qadriyatga aylantiruvchi tabiiy "laboratoriya" hisoblanadi. Ammo amaliyot rahbarlari tomonidan bu jarayon ko'pincha stixiyali kechadi, uni yo'naltiruvchi aniq pedagogik shartlar ishlab chiqilmagan. Shu sababdan mazkur maqolaning maqsadi talabalarning etnopedagogik bilim va ko'nikmalarini pedagogik amaliyot jarayonida barqaror kasbiy qadriyatlarga aylantirishni ta'minlovchi shart-sharoitlarni ilmiy asoslashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA.

Bilimning qadriyatga aylanish mexanizmi masalasi turli olimlar tomonidan har xil nuqtayi nazardan tadqiq etilgan. V.A. Slastenin va G.I. Chijakova bu jarayonni uch bosqichli deb hisoblaydi: axborotni idrok etish, unga hissiy-baholovchi munosabat bildirish va uni faoliyatda qo'llash [1, 87-b.]. B. Xodjayevo bo'lajak o'qituvchining kasbiy-metodik tayyorgarligida amaliyotning markaziy o'rin tutishini, chunki faqat amaliyotdagina nazariy bilim shaxsiy tajribaga

aylanishini ta'kidlaydi [3, 118-b.]. Etnopedagogika nuqtayi nazaridan G.N. Volkov xalq tarbiyasi vositalarining ta'sirchanligi ularning amaliy-faoliyat xarakterida ekanligini, ya'ni ular nazariy tushuntirishdan ko'ra ko'proq shaxsiy ishtirok orqali o'zlashtirilishini ko'rsatadi [2, 52-b.]. X. Ibraimov va Sh. Abdullayeva talabalarning kasbiy-psixologik qiyofasi ularning amaliyot davomidagi real pedagogik vaziyatlarga munosabatida shakllanishini ta'kidlashadi [4, 76-b.]. Xalqaro tajribada B. Trilling va C. Fadel XXI asr ko'nikmalarini faqat nazariy ta'lim orqali emas, balki amaliy, loyihaviy faoliyat orqali shakllantirish samaraliroq ekanligini isbotlashgan [5, 112-p.]. O. Musurmonova esa qadriyatlarining barqarorlashuvida ijtimoiy muhit va amaliy tajribaning uzviy bog'liqligini alohida ta'kidlaydi [6, 63-b.]. Demak, ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bilimning qadriyatga aylanishi avtomatik jarayon emas, aksincha maxsus tashkil etilgan pedagogik shart-sharoitlarni talab qiladi, biroq bu shartlarning aynan pedagogik amaliyot kontekstidagi majmui hali yetarlicha tizimlashtirilmagan.

MUHOKAMA.

Pedagogik amaliyot jarayonida etnopedagogik bilimning qadriyatga aylanishi uchun, tahlillarimizga ko'ra, bir necha o'zaro bog'liq shart zarur. Birinchidan, amaliyot mazmuniga maqsadli reflektiv topshiriqlarni kiritish lozim: talaba har bir amaliyot kunidan so'ng qaysi milliy pedagogik vosita (masalan, o'zaro yordam yoki ustoz-shogird munosabati)dan foydalanganini va uning natijasini yozma tahlil qilishi kerak. V.A. Slastenin ta'kidlagan hissiy-baholovchi bosqich [1, 91-b.] aynan shunday reflektiv kundaliklar orqali ta'minlanadi. Ikkinchidan, amaliyot rahbari talabaga nazariy bilim va real vaziyat o'rtasida ko'prik quruvchi mentor vazifasini bajarishi zarur; bu esa B. Xodjayev ilgari surgan "nazariyani amaliyotga singdirish" tamoyiliga mos keladi [3, 121-b.]. Uchinchidan, amaliyot jarayoniga muammoli-loyihaviy topshiriqlarni joriy etish maqsadga muvofiq: masalan, talabaga sinfda kelib chiqqan nizoli vaziyatni xalq pedagogikasidagi murosaga keltirish an'analardan foydalangan holda hal etish topshirilishi mumkin. Bunday yondashuv B. Trilling va C. Fadel ta'kidlagan loyihaviy faoliyat orqali ko'nikma shakllantirish

g'oyasi bilan uyg'unlashadi [5, 118-p.]. To'rtinchidan, guruh muhokamalari va tengdosh-baholash mexanizmlarini joriy etish zarur, chunki G.N. Volkov ko'rsatganidek, xalq tarbiyasi asosan jamoaviy, ijtimoiy xarakterga ega bo'lgan [2, 58-b.]. Nihoyat, X. Ibraimov ta'kidlaganidek, talabani o'z-o'zini kasbiy jihatdan anglashi uchun amaliyot yakunida individual portfolio va o'z-o'zini baholash varaqlarini yuritish tavsiya etiladi [4, 84-b.]. Ushbu beshta shartning majmuiy qo'llanilishi bilimning shaxsiy e'tiqodga, ya'ni barqaror kasbiy qadriyatga aylanishini ta'minlaydigan uzluksiz sikl hosil qiladi.

NATIJALAR.

Tahlil natijasida talabalarning etnopedagogik bilim va ko'nikmalarini pedagogik amaliyot jarayonida kasbiy qadriyatlarga aylantirishning besh tarkibiy shartdan iborat modeli shakllantirildi: 1) reflektiv kundalik yuritish; 2) mentorlik asosidagi yo'naltirish; 3) muammoli-loyihaviy topshiriqlar; 4) jamoaviy muhokama va tengdosh-baholash; 5) yakuniy portfolio va o'z-o'zini baholash. Ushbu shartlar bir-birini to'ldiruvchi tizim sifatida amaliyot dasturiga kiritilishi, alohida-alohida emas, balki yagona uslubiy kompleks sifatida qo'llanilishi tavsiya etiladi. Model amaliyot rahbarlari uchun nazorat-baholash mezonlari ishlab chiqishda ham asos bo'la oladi, chunki u talabani nafaqat bilim darajasini, balki qadriyat sifatida o'zlashtirish darajasini ham kuzatish imkonini beradi.

XULOSA.

Xulosa sifatida ta'kidlash mumkinki, etnopedagogik bilim va ko'nikmalarining kasbiy qadriyatga aylanishi o'z-o'zidan yuz beradigan jarayon emas, balki maxsus tashkil etilgan pedagogik shart-sharoitlar natijasi hisoblanadi. Pedagogik amaliyotni reflektiv, mentorlik asosidagi va loyihaviy yondashuvlar bilan boyitish talabalarda nafaqat kasbiy ko'nikma, balki chuqur milliy-kasbiy e'tiqod shakllanishiga xizmat qiladi. Taklif etilgan besh shartli model oliy pedagogik ta'lim muassasalarining amaliyot dasturlarini takomillashtirishda amaliy tavsiya sifatida qo'llanilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Волков Г.Н. Этнопедагогика: Учеб. для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 1999. – 168 с.
2. Слостенин В.А., Чижакова Г.И. Введение в педагогическую аксиологию. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 192 с.
3. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Darslik. – T.: «Sano-standart» nashriyoti, 2017. – 416 b.
4. Ibraimov X.I., Abdullayeva Sh.A. Pedagogika nazariyasi. Darslik. – T.: «Fan va texnologiya», 2018. – 288 b.
5. Trilling, B., & Fadel, C. (2009). 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times. – John Wiley & Sons. – 256 p.
6. Musurmonova O.M. Yoshlar ma'naviy shakllanishida oila va jamiyat hamkorligi. – T.: Fan va texnologiya, 2012. – 154 b.